

Hur hanteras vildsvinets (*Sus scrofa*) populationstillväxt i Sverige idag?

*How is the population growth of the wild boar (*Sus scrofa*)
managed in Sweden today?*

Emelie Larsson

Etologi och djurskyddsprogrammet

**Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet**

Skara 2010

Studentarbete 345

***Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme***

Student report 345

ISSN 1652-280X

Hur hanteras vildsvinets (*Sus scrofa*) populationstillväxt i Sverige idag

*How is the population growth of the wild boar (*Sus scrofa*) managed in Sweden today?*

Emelie Larsson

Studentarbete (345), Skara 2010

Grund C, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi, kurskod EX0520

Handledare: Lena Lidfors

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU
Box 234
532 23 Skara

Examinator: Jens Jung

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU
Box 234
532 23 Skara

Nyckelord: vildsvin, välfärd, populationstillväxt, jakt

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Avdelningen för etologi och djurskydd
Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.hmh.slu.se

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehåll

Sammanfattning	4
Summary	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Litteraturgenomgång	6
Material	6
Hemområde och levnadsätt	6
Dygnsrhythm	7
Gruppkonstellationer	8
Reproduktion	8
Födosöksbeteende	8
Vildsvinets populationstillväxt i Sverige i dag	9
Naturlig predator	11
Reglerings metoder	11
Intervjuer av representanter för jägare, lantbrukare och skogsbrukare	13
Resultat	13
Diskussion	18
Slutsatser	22
Tillkännagivanden	22
Referenslista	23

Sammanfattning

Vildsvinen återintroducerades i den svenska naturen på 1970-talet via utsläpp och rymningar från vilthägn, enligt ett regeringsbeslut tillhörde vildsvinet den svenska faunan igen 1988. Syftet med denna rapport är att genom en litteraturstudie och tre intervjuer undersöka hur Sverige drabbas respektive gynnas av att vildsvin har återetablerat sig och i vilken grad de förväntas öka i population. Ett ytterligare syfte är att översiktligt beskriva vildsvinsfångst, hur vildsvin skall hållas borta från oönskade marker och vad dessa metoder har för effekt på djurens situation. Sedan återintroduktionen har tillväxten av stammen ökat markant vilket i sin tur har resulterat i lokala problem för de markägare som har stora populationer i sin närhet. Markägare och jägare har både stödutfodrat och utfodrat vildsvinen som till följd av detta har anpassat sig till en onaturlig födoresurs, vilket bidragit till ökningen av stammen. En ökad stam kräver lämpliga regleringsmetoder för att man inte ska få alltför stora problem med förstörda marker och vildsvinsolyckor i trafiken. I Sverige använder vi stödutfodring vid svåra förhållanden för att hjälpa viltet genom en hård vinter och utfodring i avledande syfte men även åtel för att bedriva jakt vid. Andra jaktformer som används är drevjakt och fällfångst. Frågan är om dessa regleringsmetoder är lämpliga att använda och vad för påverkan de har på djurens välfärd.

Vildsvinet är ett flocklevande djur som lever i matriarkat med äldre galtar som lever solitärt i matriarkatens närhet. Vildsvinet är ett relativt skyggt djur som är aktivt nattetid för att undvika oss människor och undviker även i stor utsträckning öppna områden. Vildsvinet är en opportunistisk omnivor och äter det mest som finns lättillgängligt i dess närmiljö. Vintertid ökar intaget av animalisk föda och sommartid är jordbruksgrödor speciellt utsatta. Goda födotillgångar är den främsta orsaken till en snabb tillväxt av vildsvinstammen. Vildsvinets ekologi och beteende är viktiga faktorer som man bör ta hänsyn till vid förvaltningen av denna art.

Sveriges Jägareförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Sveaskog fick svara på hur de såg på frågor gällande populationstillväxt och val av lämplig förvaltning. Vildsvinsstammen är önskad av både Svenska Jägareförbundet, LRF och Sveaskog, dock går deras åsikter isär, främst gällande användningen av fångstfällor. Där LRF är för en fortsatt användning av fångstfällor medan Svenska Jägareförbundet är klart mot en framtida användning.

Reglering av vildsvin är nödvändig och bör ske på en lokal nivå. Dock behöver allmänheten mer information om hur det skall hanteras och på vilket sätt deras handlingar påverkar populationstillväxten och vildsvinens välfärd vid reglering.

Summary

The wild boar was reintroduced to Sweden in the 1970's from enclosures that they had escaped from and by a government decision in 1988 they were considered a part of the natural fauna again. The purpose with this report is to examine the effects of the wild boars' reintroduction both on their welfare and on other aspects, such as how their population growth affects Sweden. This was done by gathering information from scientific literature and by performing three interviews. Another purpose is to briefly overlook live trapping and other common regulation methods. After the wild boar was reestablished, local problems for landowners started to rise where the populations were substantial. Both landowners and hunters have been feeding the wild boars in attempts to help and feed up the population. As a result of this they have adjusted to an artificial resource and the population density has increased. A large population of wild boar demands regulation methods to minimize damage on agricultural crops and traffic accidents involving wild boars, and in Sweden we use feeding in averting purposes as well as carrion hunt. We also use drive hunting and live trapping as regulation methods. The question is if these types of regulation are suitable in consideration of the wild boars welfare.

The wild boar lives in a matriarchate where the older male boars live nearby. The wild boar is a withdrawn animal that is nocturnal to avoid us humans, it also stays clear of big open areas. They are also opportunistic omnivores and eat what they can find in their environment. In the winter you can see an increase in animalistic feed and in the summer agricultural crops are especially vulnerable. Good access to food sources are the main reason to the rapid population growth. The wild boars' ecology and behavior are the main factors that we need to take into consideration in the management of this species.

The Swedish Hunting association, Lantbrukarnas Riksförbund and Sveaskog were asked what their opinion was in the matter of population growth and choice of suitable management for the wild boar. The wild boar population is wanted by both the Swedish Hunting association and Lantbrukarnas Riksförbund as well as Sveaskog. But their opinion on live trapping is what separates them most in the cause of the wild boar. Where LRF can see a continued use of live trapping, the Swedish Hunting association is against future use of this method.

Regulation is needed and should be locally performed, though information is needed on how we humans affect population growth and how our regulation methods affect the wild boars' welfare.

Bakgrund

Jag har valt att göra mitt examensarbete om vildsvin, där tyngdpunkten ligger i populationstillväxt och fällfångst. Vildsvinet har återintroducerats i Sverige via utsläpp och rymningar från vilthägn på 1970- talet (Vildsvinsförvaltning i samverkan, 2009) och 1988 bestämde regeringen att vildsvinet tillhörde den svenska faunan igen, vilket återfinns i jaktlagen (1987:259). Detta har gett konsekvenser inom jordbruket som inte är anpassat eller vana vid förekomsten av vildsvin som en naturlig del av den svenska faunan (Thurfjell et al., 2009). Intressekonflikter mellan jägare och jordbrukare är problematiska i frågan om hur vildsvinsförvaltningen skall ske (Thurfjell et al., 2009). Frågan är hur olika intresseorganisationer inom Sverige ser på vildsvin i dag och dess framtid och vad för effekter vi människor har på vildsvinets välfärd vid hanteringen av detta åter introducerade viltet.

Syfte

Syftet med min litteraturstudie är att undersöka på vilket sätt vi i Sverige drabbas respektive gynnas av att vildsvin har återetablerat sig i vår fauna och nu sprider sig runt om i landet. Mitt syfte är även att översiktligt undersöka fångst och hur vildsvin skall hållas borta från oönskade marker, och vad dessa metoder har för effekt på djurens situation. Följande frågeställningar ska besvaras i litteraturstudien:

- Vilka konsekvenser får det på skador inom jordbruket och även andra områden om ingen förvaltning sker?
- Vilka är fördelarna och nackdelarna med stödutfodring av vildsvin?
- Vad anser Jägareförbundet, Lantbrukarnas riksförbund och Sveaskog om den svenska vildsvinspopulationen?
- Vems ansvar är det att förvalta vildsvinsstammen?

Litteraturgenomgång

Material

I mitt examensarbete som till största del är en litteraturstudie har jag sökt vetenskapliga artiklar via sökmotorerna Google Scholar, Blackwell och ScienceDirect. Jag har även använt mig av vetenskapliga böcker, populärvetenskapliga böcker, remisser, förvaltningsplaner, utredningar, rapporter och studentarbeten. Exempel på sökord som använts under arbetets gång är vildsvins-, populationstillväxt, jakt, fångst, födosök, reproduktion och beteende.

Hemområde och levnadsätt

Hemområdets storlek är beroende av kön där hanar har större än honor, detta troligen för att kunna överlappa flera matriarkat (Singer et al., 1981). Hemområdenas storlek beror även på tillgång av foder, då vildsvinen under år med sämre fodertillgång ökar hemområdet på vintern (Singer et al., 1981). Finns det goda tillgångar på skydd och foder i närheten av varandra finns det inget behov av att utöka området (Keuling et al., 2008 a).

Vildsvinet väljer område beroende på vilken funktion de är ute efter, exempelvis gyttjebad och mogen säd, men det beror även på tid på året (Singer et al., 1981; Dardaillon, 1986) och det betyder att beroende på säsong kan dess hemområde variera. I Sverige föredrar vildsvin att vistas i barr- och blandskog (Broberg, 2008). Detta kan dock bero på att de flesta utfodringsplatser finns i dessa skogar, men även på grund av att dessa miljöer ger ett gott skydd åt vildsvinen. Under vinter och vår förflyttar sig vildsvin längs skogskanter, diken och ledningsgator och undviker året runt att vistas på öppna ytor som jordbruksfält (Thurfjell et al., 2009). Dock menar Thurfjell et al. (2009) att detta sker signifikant mindre under juli och augusti då jordbruksgrödorna i Sverige är mogna. Om jordbruksfält ligger nära skogskanter är skadegörelsen på grödan oftast mycket hög med en etablerad vildsvinspopulation i närliggande skog (Lemel, 1999).

1. Bökande galt. Foto: Alexander Hansen

Bökningplatser och intensiteten av bökning påverkas av årstid, år, jordtyp och habitat, där lövskog och fuktig jord är att föredra (Welander, 2000). Bökningen är som mest intensiv då det är ont om föda, det vill säga på vinter- och vårhalvåret (Welander, 2000). Det finns olika typer av bökning där den mest förekommande är ytlig bökning som främst sker i lövskog där ekollon och liknande ökar frekvensen av bökningen (Bruinderink & Hazebroek, 1996). Vildsvin besöker vanligen samma plats återkommande gånger vilket kan ha stor

effekt på just den platsen, medan på platser som bökas vid enskilda tillfällen sker ingen större åverkan (Bruinderink & Hazebroek, 1996). Bökning behöver inte vara ett problem om vildsvinet har tillräckligt med föda ovan jord och inte behöver böka för att finna föda så som rötter för att överleva (Herrero et al., 2006). Det finns dock en oro för rötangrepp på rötter som skadas av vildsvin inom skogsbruket på grund av bökning (Jansson & Månsson, 2009). Däremot finns det studier som tyder på att bökning är gynnsamt för marken och ökar biodiversiteten vid återväxt (Micklich et al., 1997) och hjälper till att sprida frön från olika platser via bökning, rubbning och vältring (Heinkena, 2006). Det finns dock en studie som tyder på att frön och korn som passerar genom digestionssystemet hos vildsvin med största sannolikhet inte är vitala och vildsvin hjälper således inte till att sprida dem vidare genom att äta dem (Widemann et al., 2008). Det finns även studier som säger att bökning är ogynnsamt och stör frösättningen under dess mest sårbara tid (Mohra et al., 2005; Gómes & Hódar, 2008).

Dygnsrytm

Vildsvinens aktivitet är starkt korrelerad med solnedgång, dess aktivitet pågår främst nattetid (Lemel et al., 2003). Att vildsvinet är främst nattaktiv är på grund av jakttryck och mänsklig påverkan (Meynhardt 1989; Briedermann, 1990; Tham, 2009). De blir aktiva vid skymning och går i lega i gryning, men utan denna påverkan är vildsvinet dagaktiv (Meynhardt 1989; Briedermann, 1990; Tham, 2009). Detta kunde ses i Tjernobyl då vildsvinen efter katastrofen återgick till att vara aktiva främst på dagen (Tham, 2009). Det finns även tecken på att vildsvinen här i Sverige blir successivt mer aktiva alla timmar på dygnet (Naturvårdsverket, 2009). Vildsvin anses vara mer aktiva på sommarhalvåret än vinterhalvåret och då främst nattetid dock förekommer viss aktivitet dagtid (Keuling et al.,

2008 b). Dagaktivitet ses i betydligt mindre utsträckning på sommarhalvåret än vinterhalvåret (Keuling et al., 2008 b).

Gruppkonstellationer

Vildsvinen lever i ett matriarkat som består av en ledarsugga och hennes systrar och döttrar tillsammans med deras avkommor (Keuling et al., 2008 a; Tham, 2009). Galtarna lever tillsammans med sina mödrar till 1 - 1,5 års ålder innan de stöts bort (Fernández-Llario et al., 1996; Tham, 2009). De bildar då ungarliskonstellationer och sedan blir de mer solitärt levande och söker upp matriarkaten vid brunst (Fernández-Llario et al., 1996; Tham, 2009). Antal individer som lämnar en befintlig population är negativt korrelerad med densitet inom de områdena de lever i, vilket kan inverka som viss reglerande faktor gällande populationsintensitet i ett område (Truvé et al., 2004). I svenska skogar uppskattas flockarna kunna bestå av upp till 100 djur (Pettersson, 2007).

Reproduktion

Gyttjebadning fyller många funktioner hos vildsvin, som värmereglering, parasitkontroll och skydd mot insekter vid eventuell skada, men det finns även data som tyder på att gyttjebadning fyller en sexuell funktion för galtarna vid parningssäsongen (Fernández-Llario, 2005). Brunsten infaller i Sverige vanligen i oktober, november och december (Markström, 2002; Tham, 2009). Vildsvinets brunst är säsonganpassad (Durio et al., 1995), speciellt hos de äldre individerna. Parning kan dock ske året om, men årsgrisarna kan grisa senare på grund av att den första brunsten är anpassad efter tillväxt (Gethöffer et al., 2007). Vildsvinsuggor har synkroniserad brunst (Delcroix et al., 1990) och det är ledarsuggan som sätter igång den (Tham, 2009), detta påverkas troligen av social struktur och födotillgång men även dyngslängd (Delcroix et al., 1990; Santos et al., 2006). Suggan är dräktig i ungefär 120 dagar (Mauget, 1972; Markström, 2002; Powell, 2003) vilket innebär att de flesta grisningarna sker i februari till mars i Sverige (Tham, 2009).

Innan grisning söker sig suggan från flocken och bygger ett bo, oftast i söderläge, av tillgängligt material för årstid och plats, så som olika gräs och grenar (Gundlach, 1968; Frädriich, 1974; Gustafsson et al., 1999). Hur länge kulingarna stannar i boet är beroende på yttre förhållanden men vanligen mellan 1-2 veckor (Gundlach, 1968; Frädriich, 1974; Gustafsson et al., 1999). Den första tiden är de främst känsliga för fuktigt väder runt noll grader, och det är vid sådana förhållanden som dödligheten är störst (Fernandez-Llario & Mateos-Quesada, 1998). Vidare skriver författarna att detta skiljer sig från tamsvinen där en av de främsta dödsorsakerna är att suggan ligger ihjäl sina kulingar. Vildsvinet har inga problem med att låta en annan suggas kulingar dia henne (Tham, 2009). Kulingarna har etablerat en egen spene efter cirka tre veckor hos suggan vilket gör det svårt med adoption efter denna tidpunkt (Pond & Houpt, 1978). De diar 2-4 månader innan suggan successivt avvänjer dem. (Markström, 2002; Powell, 2003; Tham, 2009).

Födosöksbeteende

Vildsvinet är en opportunistisk omnivor och dess födoval är väldigt relaterat till vad som finns i deras miljö och de kan äta föda som normalt inte ingår i deras diet om tillfälle ges (Schley & Roper, 2003; Baubet et al., 2004). De anpassar sig lätt till tillgänglig föda och i vissa fall är den helt artificiell det vill säga att födan enbart kommer från jordbruksgrödor och/eller utfodring med andra livsmedel (Herreor et al., 2006). Tillgången på lättåtkomlig föda minskar behovet av bökning och beteendet avtar om lättillgänglig föda finns ovan

jord (Herrero et al., 2006). Deras föda kan bestå av uppemot 86-96% av vegetabilier (Fournier-Chambrillo et al., 1996; Massei et al., 1997) då främst fyra huvudgrupper,

2. Bökande suggor. Foto: Emelie Larsson

frukter och frö från träd så som ekollon vidare rötter, kärnväxter och jordbruksgrödor (Schley & Roper, 2003). Vildsvin konsumerar alltid en energirik vegetabilisk föda i huvudsak i de områden de vistas (Schley & Roper, 2003). Den består främst av naturligt förekommande ollon (Maillard & Fournier, 2004; Geisser & Reyer, 2005) eller jordbruksgrödor (Herrero et al., 2006). De har även en preferens för lökväxter och kan reducera ett sådant bestånd nämnvärt (Howe et al., 1981). Konsumtionen av olika delar i deras diet är säsonganpassad efter tillgång där animaliska produkter ökar vintertid

(Herrero et al., 2006). Enligt Schley & Roper (2003) som sammanställt flera andra studier gällande vildsvinets födoval består den animaliska födan av insekter, dagmaskar, fåglar, små däggdjur men även groddjur, reptiler, snigeldjur och tusenfotingar.

Enligt en studie gjord på energianvändningen av foder mellan tamsvin och vildsvin fann man att det tar tillvara energi lika bra som tamsvin gällande foder med låg fiberhalt, men dock inte lika effektivt vid hög fiberhalt (Hodgkinson et al., 2008). Ett problem med vildsvin är att de bökar upp jordbruksmark i sina födosök. Dock består skadorna på jordbruksfält främst av deras rörelse i fältet, och att de etablerar viloplatsar och inte bara på grund av att de födosöker (Schley & Roper, 2003; Herrero et al., 2006). Vildsvin vilar vanligen i hög och tät vegetation dagtid (Lemel et al., 2003; Keuling et al., 2008 a, 2009).

Vildsvinets populationstillväxt i Sverige i dag

Hur många avkommor suggorna och gyltorna producerar har med väder- och klimatförhållanden under året samt tillgång på föda att göra, vilket visas i goda energireserver och i att gyltorna kommer i brunst tidigare om förhållandena varit goda (Briedermann, 1990; Bieber & Ruf, 2005; Geisser & Reyer, 2005; Gethöffer et al., 2007). Detta kan även ses via synkroniserad grisning vid toppar av födotillgångar (Maillard & Fournier, 2004). Detta innebär att stödutfodring kan gynna populationstillväxten hos vildsvin, så även tillgången av jordbruksgrödor (Bieber & Ruf, 2005). I en studie gjord i Tyskland på tre olika platser kom de fram till att kroppsvikt är en viktigare faktor än ålder för när gyltorna blir könsmogna, vanligen ligger vikten på 20-30 kilo medan åldern vanligen varierar mellan 5-8 månader (Gethöffer et al., 2007). Gethöffer et al. (2007) skriver vidare att under en föregående säsong med goda förhållanden kan en gyltkulting producera 6,3 kultingar, en årsgylta 6,7 kultingar och en sugga i snitt 7,6 kultingar. En portugisisk studie anger snitt kulltingar per kull till $4,17 \pm 1,48$ (Fonseca et al., 2004). I Sverige tros suggorna få ett snitt av 4-6 kulltingar (Tham, 2009). Kategoriseringen av vildsvinens ålder är; kulting, under 1 år, mellan 1-2 benämns de som årsgrisar och över 2 år som vuxna (Mysterud et al., 2007). Det finns data som tyder på att infektionssjukdomar höjer fosterdödligheten framförallt hos unga gyltor (Gethöffer et al., 2007). Vilket skulle kunna leda till att hög populationsdensitet och därmed smittorisk skulle leda till lägre antal kultingar per kull.

Under goda förhållanden är överlevanden hos kultingar och årsgrisar starkast medan under dåliga förhållanden är överlevnaden starkare hos den vuxna delen av populationen (Bieber & Ruf, 2005). Detta kan ge en snabb populationstillväxt vid goda förhållanden. Den snabba förändringen mellan snabb och långsam livshistorik kan spegla en anpassning av tillgången till en viktig men oförutsägbar födoresurs så som ekollonet utgör (Bieber & Ruf, 2005). Klimatfaktorer i kombination med fodertillgång är korrelerat med juvenil överlevnad (Jedrzejewska et al., 1998; Bieber & Ruf, 2005; Geisser & Reyer, 2005).

I dag finns det troligen över 150 000 vildsvin i Sverige och prognoserna tyder på en fördubbling inom 3 år (Vildsvinsförvaltning i samverkan, 2009; Kindberg et al., 2009; Jansson et al., 2010). Jansson et al. (2010) har kommit fram till denna siffra med hjälp av avskjutningsstatistiken från viltdata och trafikolycksstatistik från nationella viltolycksrådet under de senaste 10 åren. Detta har gett en årlig nettotillväxt på 31% av vildsvinstammen och innebär en avskjutning av 95 000 individer för att bibehålla dagens stam. Problematiken med att uppskatta populationen i dag i Sverige grundas på dålig information angående fodertillgång. Det vi ser är att populationstillväxten reflekterar ett konstant

3. Foderautomat som sprider ut säd. Foto: Emelie Larsson

ekollonår enligt G. Jansson (pers. medd., 28 april 2010). Det vill säga utfodringen ger samma förutsättningar för populationstillväxten som en god tillgång på ekollon. Så kallade ekollonår är den ledande faktorn till tillväxt av vildsvinstammen (Briedermann, 1990; Jedrzejewska et al., 1998). För att förstå utvecklingen av vildsvinpopulationen är det nödvändigt att uppskatta det lokala jakttrycket och räkna in förändringar i foderförhållanden (Holland et al., 2009). Det vill säga, det bör ske analyser på lokala förhållanden för att uppskatta populationsutvecklingen (Bieber & Ruf, 2005). Det är även viktigt att utvärdera och uppskatta aktivitetsmönstren hos vildsvin (Pettersson, 2007).

Vildsvin stödutfodras för att öka stammen och jaktmöjligheterna som följer (Thurfjell et al., 2009). Det finns studier som hävdar att stödutfodring gynnar populationstillväxten och på så vis gör problemen med vildsvinen mer

omfattande (Schley & Roper, 2003; Bieber & Ruf, 2005; Geisser & Reyer, 2005; Gethöffer et al., 2007) medan markägare ser det som ett medel att styra bort vildsvinen från jordbruksgrödorna (Geisser & Reyer, 2004). Genom att göra utfodringsplatserna inne i skogen och jaga dem vid åkrarna alternativt vid åtlar minskas trycket på åkrarna (Pettersson, 2007; Vildsvinsförvaltning i samverkan, 2009; Riktlinjer för utfodring av vilt, 2009). Det är vanligt med stödutfodring av vildsvin och antal utfodringsautomater har visat positiv korrelation med förstörelse av jordbruksgrödor, eftersom en ökad populationsdensitet även leder till en växande grad av skador på jordbruksgrödor (Geisser & Reyer, 2004). Det finns även tecken på att vildsvin väljer att äta mogen gröda trots att de stödutfodras i närliggande skog (Thurfjell, 2008). Vildsvin klarar sig inte under väldigt kalla förhållanden och har problem med ihållande snötäcken (Gethöffer et al., 2007).

Naturlig predator

Ett sätt att hålla nere stammen är med hjälp av en predator. En tänkbar sådan skulle kunna vara lodjur, räv eller varg, där den senare kan tänkas vara den mest effektiva. Varg tar vildsvin men främst tar den andra byten som rådjur och älg, och vildsvin är inte den mest föredragna födan (Jedrzejewska et al., 1996). Enligt en studie gjord i Polen där de undersökt predation av varg på hovdjuren dras slutsatsen att vildsvin inte utgör den huvudsakliga födan (Jedrzejewski et al., 1992). Enligt författarna är 8-22% beroende på årstid, och 94 % av de vildsvin som dödats var under ett års ålder. Predationen på vildsvin går upp under våren och sommaren, detta på grund av närvaron av kultingar denna tidpunkt på året (Jedrzejewski et al., 2002). Att vildsvin inte utgör en stor del av födan hos varg i Polen trodde Jedrzejewski et al. (1992) främst berodde på vildsvinens gruppkonstellationer som i den aktuella studien bestod av 6-8 vuxna individer. Detta fungerar troligen som ett skydd mot varg då andra gruppammansättningar, som fler yngre djur för sig själva, endast kunde konstateras där varg inte utgjorde ett hot (Jedrzejewski et al., 2002). Vildsvinets aggressiva beteende, aktiva försvar och betar gör dem till ett svårt byte. De jagas bara av varg om de finns i stora mängder i ett område eller om annat byte inte finns, men även då är det främst kultingar som tas som byte (Jedrzejewska & Jedrzejewski, 1998).

Reglerings metoder

Vid goda förhållanden bör årsgrisar jagas för att reducera stammen medan under sämre förhållanden bör vuxna hondjur skjutas för att reducera stammen till önskad nivå (Bieber & Ruf, 2005; Naturvårdsverket, 2007). Jakt med drivande hund får enligt 16§, Jaktförordningen (1987: 905) ske från 1 augusti till 31 januari. Enligt 2§, Jaktförordningen (1987: 905) är årsungar lovliga att skjuta året om, med årsunge menas vildsvin under 12 månader. Dessa är vanligen rödbruna i pälsen och betydligt mindre än de vuxna individerna (Markström, 2002; Tham, 2009). Jägareförbundet har även lagt ut en officiell definition av vad de anser vara en årsunge på deras webportal (www.jagareforbundet.se). Vuxna djur är fredade från den 16 februari till den 15 april, medan smågrisförande sugga är fredad året om enligt 2§, Jaktförordningen (1987: 905). Skydds jakt på enskilt initiativ får bedrivas på vildsvin året runt om de förekommer på egen gård eller trädgård och orsakar skada eller på annat vis stör, detta enligt 26§ i Jaktförordningen (1987: 905). Belysning vid jakt får användas vid väg och byggnad som sattes upp i annat syfte än jakt, medan ficklampa eller liknande får användas när vildsvin skall avlivas med ställande hund samt när fångstredskap skall vittjas (§ 14 i Jaktförordning (1987:905)). Vidare får fast belysning användas vid jakt på vildsvin vid åtelplats, och belysning i samband med eftersök är även det tillåtet, vilket även gäller eftersök med motordrivet fordon.

Drevjakt: Med drivande hund stöts vildsvinen upp ur sina daglegor och tvingas ut på mer öppna ytor där jägarna sitter på pass och väntar på rätt skottillfälle (Sodeikat & Pohlmeier, 2007). Problematiken med denna typ av jakt är att vildsvinen ofta kommer i hög fart och i grupp vilket gör skottillfället svårt. Denna form av jakt är inte att föredra om jägarna önskar minska den lokala stammen om man ser till hur många timmar som läggs ner gentemot antal avdödade djur (Pettersson, 2007). Däremot anser Sodeikat & Pohlmeier (2007) att denna typ av jakt är användbar för att reducera vildsvinspopulationen. Vidare nämner Sodeikat & Pohlmeier (2007) även problem som kan uppstå, så som att vildsvinen blir så pass störda av hund och jägare vid drevjakten att de permanent byter hemområde

eller utökar det. Drevjakt kan därför leda till ökade skador på jordbruket (Keuling et al., 2008 b).

Åteljakt: Sker via småskalig utfodring med naturliga råprodukter så som majs, foderärter och spannmål som bör klaras av att konsumeras på ett par dagar (Vildsvinsförvaltning i samverkan, 2009). Vid en åtel sitter jägaren och vakar, ofta i månlljus då bäst sikt ges för de nattaktiva vildsvinen. Åteljakt anses vara den mest effektiva jaktmetoden på vildsvin, men problemet med åteljakt är att den inte bara lockar till sig vildsvin utan även fågel, räv och grävling (Pettersson, 2007). Även denna jaktform är tidskrävande. Naturvårdsverket ser en framtida problematik med stödutfodring av vildsvin i områden där det finns björn (Pettersson, 2007). Oron ligger i att björnar kan lära sig att koppla ihop människor med mat.

Fällfångst: Fällor konstruerade för fångst av vildsvin måste vittjas minst en gång per dag varav en gång på morgonen enligt 27§ 3p. Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18). Fällfångst bör ses som ett komplement till jakt av vildsvin (Vildsvinsförvaltning i samverkan, 2009). Naturvårdsverket håller just nu på att ta fram riktlinjer och konstruktionskrav för fällor för levande fångst av vildsvin och lodjur då fångstredskap skall vara tillverkade i enlighet med dessa riktlinjer och typgodkända av Naturvårdsverket enligt 26§ (NFS 2002:18). Den fälla som sedan tidigare är godkänd och nu används på dispens är ”Sinkabirum kombi” (idéverkstad EH, Sverige) med identifierings nummer L112 (Naturvårdsverket, 2009). Fångade djur skall avlivas omgående eller på lämplig plats vid vittjning av fällan enligt 12 a § i Jaktförordningen (1987:905). Alternativt skall de släppas fria om fredat vilt fångats och är oskadda, medan annat vilt som återfinns i fälla får avlivas utan anmärkning enligt 28, 29 §§ (NFS 2002:18). Enligt 27 § i Jaktlagen (1987:259) skall jakt ”bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande” och i 10 § Jaktförordningen (1987:905) i bilaga 5 beskrivs de olovliga sätten att bedriva fångstjakt.

4. Fälla för rödräv, samma modell som vildsvins fast större exemplar. Foto: Emelie Larsson

andel skador, skador kan ses i form av skärsår, brutna ben men även som skador på de lägre extremiteterna (Sweitzer et al., 1997). Vidare kan vildsvinen, om de fångas flera i samma fälla, även skada varandra. Då vildsvinet är ett grupplevande djur är det inte ovanligt att flera återfinns samtidigt i fällan (Wyckoff & Henke, 2006).

I Naturvårdsverkets projektplan som beskriver en kommande rapport angående fällfångst för vildsvin (beräknad klar 2010-08-01) tas problematik vid fångstjakt upp. Det gäller vildsvinens behov av vatten, dygnsrytm i förhållande till antal vittjningstillfällen, ventilation och om det är lämpligt med fällfångst året om, men även stressgraden hos vildsvin vid fällfångst (Naturvårdsverket, 2009). Det är viktigt att sträva efter att konstruera fällor på ett sådant sätt så att stress minskas (Sweitzer et al., 1997; Fenati et al., 2008). Vildsvin blir aggressiva av att fångas i fälla och kan skada sig själva i försök att ta sig ut. Större fällor ger mer utrymme vilket kan leda till högre

Fångst året om är inte att föredra eftersom det under varma förhållanden i samband med stress kan vara direkt skadligt för vildsvinen att fångas i fällan (Wyckoff & Henke, 2006). Detta är även med tanke på att ventilationen i fällan kan variera beroende på väderförhållanden och att värmestress kan leda till att de fångade vildsvinet avlider (Wyckoff & Henke, 2006). Vilda däggdjur som fångas i fälla utsätts för trauma och stress och bör avlivas eller släppas fria så snabbt som möjligt för att minska trauman och stressen (Powell & Proulx, 2003; Iossa et al., 2007). Stress kan ses som försämrad köttkvalité i form av PSE kött vilket innebär att grisen har utsatts för kortvarig stress tätt inpå avlivning som resulterar i ljusare, mer vätskande och sladdrigare kött, vilket beror på att stresshormoner har utsöndrats och mobiliserat musklernas glykogen (Enfält et al., 1997).

Intervjuer av representanter för jägare, lantbrukare och skogsbrukare

Jag har varit på studiebesök på Svenska Jägareförbundets nationella kansli i Nyköping och intervjuat Daniel Ligné biträdande riks jaktvårdskonsulent, Lantbrukarnas riksförbund i Uddevalla och intervjuat Eleonore Marcusson ansvarig för konsumentkommunikation, vattenfrågor och rovdjur. Jag har även intervjuat Anders Karlsson, ansvarig för jaktfrågor i Götaland på Sveaskog. Intervjuerna har varit inriktade på populationsökningen av vildsvin, utfodring och fällfångst. Frågorna jag ställde var dessa:

1. Hur ser ni på tillväxten av vildsvinstammen?
 - Vad kommer tillväxten ha för konsekvenser för er?
 - Till vilken grad är reglering nödvändig?
 - Hur ser den optimala vildsvinpopulationen ut för er?
2. Hur ser ni på stödutfodring? Är det att rekommendera nu när populationen är så pass stor?
3. Finns det någon regleringsmetod vi använder i dag som bör undvikas gällande vildsvinsförvaltningen?
4. Kan vildsvin vara ett bra bytesdjur till varg i Sverige?
5. Hur ser ni på användandet av fångstfällor, anser ni det vara ett bra hjälpmedel?
 - Varför, varför inte?
6. Hur kan fångstjakt ske med så lite onödig stress för djuret som möjligt?
7. Finns det något regelverk/lag nu som är för skarp/vek som ni vill se ändrad?

Resultat

Svar på frågor ställda till Svenska Jägareförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Sveaskog.

1. Hur ser ni på tillväxten av vildsvinstammen?

- **Vad kommer tillväxten ha för konsekvenser för er?**
- **Till vilken grad är reglering nödvändig?**
- **Hur ser den optimala vildsvinpopulationen ut för er?**

Det är en klugen fråga då vi fungerar som statens förlängda arm gällande frågor om förvaltning och just nu vill staten att vi skall hejda vildsvinspopulationen. Samtidigt ska vi representera våra 200 000 medlemmar och deras åsikter, och de vill ha det jaktbara viltet som vildsvinet utgör. Samtidigt finns det en konflikt mellan markägare, de som äger skog

och ser de positiva med en utökad vildsvinsstam och de som äger jordbruksmark och ser nackdelarna med en ökad population.

En ökad tillväxt kräver en effektiv jakt, då är åteljakt att föredra. En undersökning som vi just nu bearbetar visar att en jägare i snitt får sitta 7 nätter vid sin åtel innan ett skottillfälle ges. Frågan är om vi har tillräckligt med jägare som är villiga att sitta dessa 7 nätter för att fylla det behovet som en ökad stam kommer att innebära.

Reglering är nödvändig och vi bör utforma utfodringen så att den passar allas syfte, både skogs- och markägare.

Vi kan inte säga vad som är optimalt för hela Sverige utan anser att det är något som skall bestämmas på lokal nivå då olika förhållanden kräver olika åtgärder. Det beror helt på vad det aktuella området är ute efter, är det jordbrukstätt eller finns det utrymme för jaktturism har dessa säkerligen två olika optimala vildsvinsstammar. Det handlar om att sprida kunskap och att kommunicera med varandra. Vi bör ha i åtanke att vildsvin kan förflytta sig på en radie av tre mil. Både Sörmland och Skåne är bra exempel på områden där de har klarat av att minska en för stor stam, dock bör vi ha i åtanke att dessa är de jägartätaste områdena.

Daniel Ligné, Svenska Jägareförbundet, 28/4-2010

Med en ökad stam kommer troligen skadorna öka på grödorna och jordbruksmarken och har markägare/jordbrukare otur kan vildsvinen även böka upp stenar som kan skada jordbruksmaskiner nämnvärt och leda till höga kostnader. Vildsvinet är ett jaktbart vilt vilket innebär att inga skador ersätts, så som det skulle göra med skador orsakade av varg eller annat fredat vilt. Om markägaren upplåter jakten till en annan person bör markägaren och arrendatorn i avtalet ange den befintliga skadenivån och den acceptabla skadenivån.

När vildsvinen etablerar sig på nya marker råder vi att inte vänta med jakten på grund av att om man väntar 1-2 år finns risken att när man väl börjar jaga har stammen blivit så stor att avskjutningen inte når upp till den nivå som tillväxttakten ligger på.

Det är på lokalnivå som förvaltningen av vildsvin skall bestämmas, vad som är en bra population eller ej. Landskapet är inte homogent och olika nivåer av vildsvinsstammen kan tolereras på olika platser, detta beror helt på hur intensivt markägarna drabbas. Vi önskar en kontrollerad, frisk och produktiv stam som är anpassad till lokala och geografiska förutsättningar. Vi vill att stammen ska förbli frisk och sund.

Eleonore Marcusson, Lantbrukarnas Riksförbund, 19/5- 2010

Vi ser på vildsvinet som ett tillskott till vår fauna, dessutom är det ett bra jaktbart vilt. Dock är förutsättningarna att de inte blir för många utan att de hålls på en nivå som marken klarar av. Sveaskog är ett företag som arrenderar ut jaktmarker och jordbruksmark och har inte bara markägare som har skog utan en del har även små jordbruksåkrar inne i skogen. Dessa kan drabbas hårt av en vildsvinspopulation.

Jakt är ett måste vid reglering av vildsvinspopulationen. Jägarkåren måste kanske till och med jaga vildsvin i mycket större utsträckning än vad de gör i dag. Det finns olika intressen i jaktlagen och de äldre är nog inte lika intresserade av att sitta uppe sent in på natten och jaga vildsvin vid åtel. Det behövs fler yngre förmågor som är villiga att utöva denna typ av jakt. Det kan även vara så att 100 % av tillväxten bör skjutas bort för att bibehålla en bra stam. Våra jaktlag rapporterar in sin avskjutning av vildsvin. I vissa

områden är det 7-10 vildsvin per 100 ha som skjuts, men det är olika och i andra områden görs ingen avskjutning nämnvärt.

Vi på Sveaskog ser gärna att stammen består av väl sammansatta familjegrupper med en etablerad ledarsugga. På detta vis minskar antalet kultingar och ungsvin som utan vägledning springer runt i markerna. Avskjutning bör ske främst på årsgrisar.

Anders Karlsson, Sveaskog 11/6 2010

2. Hur ser ni på stödutfodring? Är det att rekommendera nu när populationen är så pass stor?

Viss form av stödutfodring kan göra nytta, samma typ som vid åtling, det vill säga inte mer än vad vildsvinen kan konsumera på ett par dagar, sker utfodring för intensivt är risken att brunsten förskjuts och ger kultingar i större utsträckning året runt, vilket kan ge ett visst problem vid jakt med hund som sker i till största del på hösten. Hundarna som används till vildsvinsjakt kan vara lite för skarpa mot för små kultingar. Sedan anser vi inte att förädlade produkter ska användas vid varken åtel eller stödutfodring som till exempel makaroner eller Polly. Detta för att det har skjutits vildsvin som har varit drabbade av karies. Istället föreslår vi att oförädlade jordbruksprodukter används så som spannmål eller morötter, vilket är ett mer anpassat foder för vildsvin. Utfodring kan även vara ett sätt att styra vildsvinen bort från odlingar vid den mest känsliga tiden eller från bebyggelse och vägar. Dock måste utfodringsplatserna ses som fredade och enbart använda sig av åtel för jakten om det ska kunna fungera som avledningsmanöver från jordbruksfälten.

I Berlin har det uppkommit problem med vildsvin som äter ekollon och kastanjer inne i staden, och de ger sig även på soptunnor i sitt födosök. Populationen där uppgår mot 6000 djur. De har även problem med svinpest.

Daniel Ligné, Svenska Jägareförbundet, 28/4-2010

Stödutfodring bör enbart ske ur etisk synpunkt till exempel för att hjälpa viltet en hård vinter, som den i år, de skall även lämnas ifred på sådana platser. Åteljakt ser vi som ett bra sätt att kontrollera stammen på. Vi ser även att utfodring kan fungera för att styra bort vildsvin från åkermark dock kräver detta att stödutfodringen sker långt ifrån grödorna som ska skyddas. Stödutfodringsplatserna ska heller inte fungera som gödningsplatser utan mer som sysselsättning för vildsvinen. Foderautomater som sprider ut korn kan hålla vildsvinen upptagna med bökning länge, och med dem är det även lättare att kontrollera vilka fodermängder som sprids ut i markerna. Vi anser inte att förädlade produkter så som bröd och chips är någon lämplig utfodring för vildsvin, även sockerbetor bör undvikas. Stödutfodring skall enbart ske om viltet har svårt att hitta föda, under ex hårda vintrar och utfodring ska enbart var i avledande syfte.

Eleonore Marcusson, Lantbrukarnas Riksförbund, 19/5- 2010

Om vi behöver stödutfodra våra vildsvin är det för många vildsvin i våra marker. De är ett naturligt vilt som skall klara sig på de resurser som finns naturligt i vår natur. Det är inte meningen att vi ska föda upp vildsvinen. Däremot är utfodring vid åtel något som är helt okej.

Anders Karlsson, Sveaskog 11/6 2010

